

اثرات دانش تغذیه‌ایی و سرمایه اجتماعی بر امنیت غذایی خانوار روستایی (مورد مطالعه: روستای کوت سیدصالح)

کریم نادری مهدی^۱، ناهید هاشمی امین^۲، فاطمه سپهوند^۳

^۱دانشیار گروه توسعه روستایی و کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا همدان، KNadery@Basu.ac.ir

^۲دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا همدان

^۳دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا همدان

چکیده

امنیت غذایی یکی از وجوه توسعه انسانی می‌باشد و بر اساس نظریه مازلو نخستین نیاز انسان از نیازهای پنجگانه، غذا و تغذیه است. در حقیقت سنگ بنای یک جامعه توسعه یافته و عنصر اصلی سلامت فکری، روانی و جسمی اعضای آن است و از آنجایی که امنیت غذایی یکی از موضوعات کلیدی توسعه روستایی است، بنابراین پژوهش حاضر با هدف کلی بررسی وضعیت ناامنی غذایی و عوامل مؤثر بر آن در جامعه روستایی (روستای کوت سیدصالح) انجام شد. روش تحقیق پیمایشی و از پرسشنامه استاندارد مقیاس ناامنی غذایی خانوار (HFIAS) استفاده شد و با استفاده از روش کوکران، ۷۵ نفر سرپرست خانوار روستایی به روش تصادفی ساده انتخاب شدند و میزان روایی پژوهش با کمک آلفای کرونباخ (۰/۸۷) به دست آمد. نتایج پژوهش نشان داد ۴۵/۳۳ درصد از خانوارهای روستایی بررسی شده در امنیت کامل غذایی هستند و ۵۴/۶۶ درصد از آنها در درجات مختلفی از ناامنی غذایی به سر می‌برند. همچنین، نتایج تأثیر مثبت امنیت غذایی بر روی دانش تغذیه‌ایی و سرمایه اجتماعی را نشان داد. علاوه بر این، از تحلیل رگرسیون مشاهده شد که ۴ عامل: دانش تغذیه‌ایی، حمایت، مشارکت و اعتماد اجتماعی در کل ۲۸/۲ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین نموده است.

کلمات کلیدی: امنیت غذایی، سرمایه اجتماعی، دانش تغذیه‌ایی، روستای کوت سیدصالح، شهرستان کارون.

The Effects of Nutrition Knowledge and Social Capital on the Food Security of the Rural Household (Case Study: village of Kut Seyyed Saleh)

Karim Naderi Mehdi¹, Nahid Hashemi Amin², Fatemeh Sepahvand³

1- Associate Professor, Department of Rural Development and Agriculture, Bu-Ali Sina University, Hamadan, KNadery@Basu.ac.ir

2- PhD Student of Agricultural Development, Bu-Ali Sina University, Hamedan

3- Ph.D. Student of Agricultural Development, Bu-Ali Sina University, Hamedan

Abstract

Food security is one aspect of human development and according to Maslow's theory, the first human needs of the five, food and nutrition needs. In fact, the basis of a developed society and a key element of mental health, mental and physical health of its members and since food security is one of the key issues of rural development, So the present study with the goal survey food insecurity And the factors affecting it in the rural community (village of Kut Seyyed Saleh). The research method was a survey and a standard questionnaire of household food insecurity scale (HFIAS) was used and using Cochran, 75 heads of rural households were selected randomly. The validity of the research with Cronbach's alpha (0.87) was obtained. The results of this study showed that 45.33% of rural households surveyed are in complete safety of food and 54.66% of them are in varying degrees of food insecurity. Also, the results showed a positive effect of food security on nutritional knowledge and social capital. In addition, regression analysis showed that 4 factors: nutritional knowledge, support, participation, and social trust in the whole of 28.2% of variance of dependent variables were explained.

Keywords: Food Security, Social Capital, Nutrition Knowledge, Kut Seyyed Sialh Village, Karoun County.

۱- مقدمه

غذا و تغذیه یکی از ابعاد اساسی زندگی، سلامت و همچنین رفاه جامعه است که باعث برقراری سلامت افراد جامعه در طول حیات، قبل از تولد تا سالمندی می‌شود (WHO, 1992 & Nix, 2013). امنیت غذایی یکی از وجوه توسعه انسانی می‌باشد (مختاری و اسماعیلیان، ۱۳۹۳) و بر اساس نظریه مازلو نخستین نیاز انسان از نیازهای پنجگانه، غذا و تغذیه است (طلایی و رزم‌خواه، ۱۳۹۲). در حقیقت سنگ بنای یک جامعه توسعه یافته و عنصر اصلی سلامت فکری، روانی و جسمی اعضای آن است.

منشأ فکری بحث امنیت غذایی در جهان، به بحران غذا در اوایل دهه ۱۹۷۰ برمی‌گردد (Headey and Fankhauser, 2010). در آغاز این دهه، تولید مواد غذایی در کشورهای درحال توسعه کاهش یافت. روز به روز بی‌ثباتی و عدم تعادل بین جمعیت و غذا در جهان افزوده شد. به دلیل جلوگیری از عواقب وخیم این بحران، کنفرانس جهانی غذا به ابتکار سازمان ملل متحد در سال ۱۹۷۴ تشکیل شد، که در آن به امنیت غذایی در سطح جهان و به تبع آن در سطح کشورها تأکید شد (مبیینی دهکردی، ۱۳۸۴). مفهوم امنیت غذایی در طول زمان تغییر کرده و در حدود ۲۰۰ تعریف و ۴۵۰ شاخص برای آن ارائه شده است (Mechlem, 2004). در حال حاضر، تحقق امنیت غذایی به صورت مستقل به عنوان دومین هدف در مجموعه اهداف هفده گانه توسعه پایدار مندرج در سند "تحول در دنیای ما: برنامه توسعه پایدار (تا) سال ۲۰۳۰ میلادی" به عنوان جدیدترین سند بین‌المللی مصوب هفتادمین نشست مجمع عمومی سازمان ملل متحد در سپتامبر ۲۰۱۵ می‌باشد (UN Resolution, 2015)، تصریح و برقراری آن برای سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۳۰ میلادی به عزم جهانی ملل متحد بدل شده است (FAO, IFAD & WFP, 2015) و از اهداف توسعه پایدار می‌باشد که توسط ۱۹۳ کشور عضو سازمان ملل متحد به توافق رسید که فقر و گرسنگی جامعه جهانی تا سال ۲۰۳۰ متوقف شود (United Nations, 2015). بر اساس دستورالعمل اختیاری شورای فائو مؤلفه‌های حق بر غذا شامل: الف - فراهم بودن یا تأمین غذای کافی (Availability)؛ ب - ثبات غذا (Stability)؛ ج - قابل دسترسی از نظر اقتصادی و فیزیکی (Access to food)؛ د - مفید و سالم بودن (Food Utilization) می‌باشد (Narula, 2006).

گرسنگی و کمبود مواد غذایی این هشدار را می‌دهد که ناامنی منابع غذایی جهان روبه رشد بوده و سلامت و بهره‌وری انسان‌ها در معرض خطر است (Pimental, 2007). شیوع ناامنی غذایی در کشورهای درحال توسعه و توسعه یافته بین ۶ تا ۷۳ درصد می‌باشد (US Department of Agriculture, 2008). در سال ۲۰۰۰ حدود ۹۰۰ میلیون، سال ۲۰۱۵ نزدیک ۷۷۷ میلیون نفر و در سال ۲۰۱۶ تعداد ۸۱۵ میلیون نفر افراد مبتلا به فقر در جهان وجود دارد (FAO, IFAD & UNICEF, 2017). در نقشه جهانی امنیت غذایی منتشر شده در سال ۲۰۰۸، کشور ایران جزء مناطق پرخطر قرار گرفته و در نقشه سال ۲۰۱۳ در وضعیت خطر متوسط ناامنی غذایی گزارش شده است (Maplecroft, 2013). در مطالعه کشوری سمپات (کلاهدوز و نجفی، ۱۳۹۰) نیز هفت استان در وضعیت ناامن (خوزستان، کرمان، ایلام و بوشهر) تا بسیار امن (هرمزگان، کهگیلویه و بویراحمد، سیستان و بلوچستان) قرار دارند. استان‌های تهران، یزد، فارس و اصفهان در بررسی کلاهدوز و نجفی (۱۳۹۱) در منطقه بسیار امن غذایی طبقه بندی شده‌اند، اما نتایج مطالعات در اصفهان ۳۶ درصد (محمد زاده و همکاران، ۱۳۸۹) در فارس ۵۵/۵ درصد (مرشدی و همکاران، ۱۳۹۵) در تهران ۵۳ درصد (حسن قمی و همکاران، ۱۳۹۱) می‌باشد. بنابراین، در اسناد بالادستی کشور با اشاره به ابعاد امنیت غذایی، آن را یکی از اولویت‌ها در نظر گرفته‌اند. از جمله این اسناد می‌توان به اصل سه بند ۱۲ قانون اساسی در برطرف نمودن هر نوع محرومیت در زمینه تغذیه و نیز سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ به برخورداری از امنیت غذایی اشاره نمود (سید حمزه و دمازی، ۱۳۹۶).

در حال حاضر، بزرگ‌ترین نگرانی که جهان به طور اعم و کشورهای توسعه نیافته و درحال توسعه به طور اخص با آن مواجه هستند، افزایش جمعیت و تقاضا برای مواد غذایی می‌باشد (مختاری، ۱۳۹۲). تولید محصولات کشاورزی متناسب با جمعیت افزایش یافته است، اما دسترسی مردم کشورهای مختلف دنیا به مواد غذایی تولید شده کاهش یافته و این امر باعث ایجاد گرسنگی پنهان و ناامنی غذایی در ابعاد وسیعی شده است. بررسی‌های مربوط به ناامنی غذایی نشان می‌دهد یک میلیارد نفر از جمعیت جهان از گرسنگی و ناامنی غذایی رنج می‌برند. در این میان حداقل ۷۰ درصد از کل جمعیت فقیر جهان در نواحی روستایی ساکن هستند (International Fund for

(Agricultural Development, 2011). و پیش‌بینی شده است که در سال ۲۰۲۵، جمعیت هفت میلیارد نفری حاضر از مرز هشت میلیارد نفر خواهد گذشت، بدون اینکه تولید مواد غذایی در کشورهایی که با رشد جمعیت مواجه‌اند، افزایش یابد (FAO, 2012). امنیت غذایی همواره یکی از اهداف عمده‌ی برنامه‌های توسعه‌ی روستایی ایران در گذشته و حال است و همچنین، جزء اهداف راهبردی و اولویت‌های برنامه‌های (بلندمدت آینده) چشم‌انداز بیست‌ساله نیز است. بررسی‌های انجام‌شده در ایران به‌منظور شناسایی علل ایجاد مشکل تغذیه در کشور نشان داده است که بخش اعظم مبتلایان به مشکلات تغذیه‌ای در روستا زندگی می‌کنند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۱). بنابراین، از آنجاکه روستاها واحد تولید در نظام اقتصاد ملی به شمار می‌روند و روستاییان بخش قابل‌توجهی از جمعیت کشورها به‌ویژه کشورهای درحال توسعه را تشکیل می‌دهند، اهمیت و نقش روستاها در توسعه و بقای کشورها انکارناپذیر است و با بررسی زوایای مختلف آن می‌توان گامی مثبت در راستای توسعه‌ی روستایی برداشت. بر همین اساس، با درک اهمیت و ضرورت مسئله، پژوهش حاضر باهدف بررسی وضعیت ناامنی غذایی خانوارهای روستایی شهرستان کارون (روستای کوت سیدصالح) و عوامل مؤثر بر آن صورت گرفته است.

جدول ۱. تعاریف امنیت غذایی

منبع	تعاریف
FAO (2014)	امنیت غذایی خانواده وقتی تأمین می‌شود که: ۱- خانواده برای حدود یک سال آینده دسترسی به مقدار کافی و متنوع از مواد غذایی برای رفع نیاز اعضای خود داشته باشد؛ ۲- در خانواده، سرانه سبب غذایی به‌صورت صحیح انتخاب و تهیه شود و برای افراد خانواده کافی باشد؛ ۳- غذای خانواده به‌صورت صحیح طبخ شود تا عناصر و مواد غذایی سالم به سلول‌ها و اندام‌های بدن برسد.
مختاری و اسماعیلیان، (۱۳۹۳)	به دسترسی همه افراد یک جامعه، در تمام ادوار عمر به غذای کافی و سالم برای داشتن زندگی سالم و فعال گفته می‌شود
FAO (2008)	وضعیتی است که هم‌همی مردم در تمام ایام به غذای کافی، سالم و مغذی دسترسی فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی داشته باشند
FAO (1996)	تمامی افراد، در همه زمان‌ها، توانایی دسترسی فیزیکی و اقتصادی به مقدار کافی از مواد غذایی سالم و مغذی که نیازها و ترجیحات غذایی برای زندگی سالم و فعال آن‌ها را تأمین نماید، داشته باشند

۲-۱- ارتباط دانش تغذیه ایی و امنیت غذایی

یکی از عوامل شکل‌دهنده الگوی غذایی جامعه، مجموعه عادات و فرهنگ غذایی و تغذیه‌ای افراد آن جامعه است. در تأمین امنیت غذایی جامعه، ذائقه و دانش تغذیه‌ای خانواده‌ها در نحوه تخصیص بودجه برای تهیه بهترین نوع غذای در دسترس و چگونگی تقسیم غذا در خانواده عامل مهمی می‌باشد (مختاری و اسماعیلیان، ۱۳۹۳).

سواد تغذیه‌ای: جامعه‌ای از نظر تغذیه‌ای باسواد است که اعضای آن به‌راحتی بتوانند در انتخاب سبب و سفره‌ی غذا، بیشینه‌ی تعادل میان آنچه دوست داند (desirable)، آنچه می‌توانند بخرند (affordable) و آنچه نیاز دارند (adequate) برقرار کنند قاسمی، حسین (۱۳۸۳). عادات غذایی در فرهنگ‌ها، نژادها، جنسیت‌ها و مناطق مختلف جغرافیایی باهم متفاوت‌اند (Willett, 2013). در کشور ایران همانند بسیاری از کشورهای درحال توسعه عوامل خطرناک و همچنین ابتلا به بیماری‌های غیر واگیر رو به افزایش و سن ابتلا رو به کاهش، بوده است و به‌علاوه سلیقه غذایی کودکان و نوجوانان جامعه ما به‌جای غذاهای سنتی و میان وعده‌های غذایی ساده به‌سوی مواد پرکالری و فاقد ارزش غذایی کافی گرایش پیدا کرده است (Kelishadi, 2005). این عادات از بدو تولد در درون خانواده شکل می‌گیرد و وابسته و زیربنایی است که جامعه فراهم می‌آورد. ارزیابی تغذیه در سفره‌ی مردم ایران نشان می‌دهد که عرضه‌ی غذا در کشور از نظر مقدار، جابجایی نیازهای مصرف است ولی ترکیب سفره‌ی آنان تناسبی با نیازهای سلولی نداشته و اعضای خانوار فقط از طریق پرخوری

توانسته‌اند نیازهای بدن خود به ریزمغذی‌ها (ویتامین‌ها و املاح) را تأمین کنند. در چنین شرایطی سفره‌ی خانوارها با هدر دادن منابع ارزی موجب وابستگی کشورها و در نتیجه آسیب‌پذیری سیاسی آن‌ها خواهد شد (پورجعفری و همکاران، ۱۳۹۳) از این رو، اصلاح الگوی تغذیه کشور از طریق گسترش برنامه‌های آموزشی تغذیه و ارتقاء آگاهی‌های تغذیه اهمیت می‌یابد (Anonimous, 2008). عوامل فرهنگی و اجتماعی و به‌ویژه الگوی تغذیه نقش مهمی در رفتارها و انتخاب‌های غذایی برای تأمین امنیت غذایی دارند (بخشی و همکاران، ۱۳۸۷). بیکاری، سطح پایین سواد و فقر از جمله عواملی هستند که سبک غذایی افراد را به خطر می‌اندازند (Germov and Williams, 2004). بنابراین، برای حل مسئله ناامنی غذایی باید راهکارهای بهبود فرهنگ و سواد تغذیه‌ای مردم به‌کاربرده شود (استاد رحیمی و همکاران، ۱۳۸۵).

۳-۱- ارتباط سرمایه اجتماعی و امنیت غذایی

ناامنی غذایی یکی از مهم‌ترین مسائل بهداشت عمومی جهان است. سرمایه اجتماعی به‌عنوان عامل اصلی امنیت غذایی در طیف وسیعی از کشورهای با درآمد کم و متوسط شناخته شده است (Leea et al, 2018). ارتباطات اجتماعی در حفاظت از امنیت غذایی دارای منافع چندجانبه می‌باشد که شامل زمینه‌های تغذیه، سلامت عمومی، جامعه‌شناسی و توسعه بین‌المللی است. به اشتراک‌گذاری غذا یک فعالیت عمیق اجتماعی است (Koster & Leckie, 2014; Nolin, 2010; Trostle et al., 2007). این روابط و تعاملات متقابل می‌تواند امنیت غذایی را در دوره‌های خشک آب و هوایی و یا شوک‌های زیست‌محیطی یا اقتصادی افزایش دهد (Adger, 2010; Hadley, Mulder & Fitzherbert, 2007; Sherman, Ford, Llanos-Cuentas & Valdivia, 2016). کاهش اشتراک غذایی می‌شود، باعث کاهش سرمایه اجتماعی شود (Hadley, Stevenson, Tadesse & Belachew, 2012; Sherman et al., 2016). بسیاری از مطالعات گزارش دادند که حمایت اجتماعی و سرمایه اجتماعی برای ارتقاء امنیت غذایی در سطح خانوار در کشورهای با درآمد کم و متوسط اهمیت دارد (Diaz, Drumm, Ramirez-Johnson & Oidjarv, 2002; Martin, Rogers, Cook & Joseph, 2004). حمایت اجتماعی در کشورهای در حال توسعه دارای نقش گسترده‌ای در توسعه و محدود به انجام کمبود درآمد نیست (Barrientos, 2010). در ۲۰ سال گذشته، حمایت اجتماعی به‌عنوان یک افزوده ابزار سیاست برای رسیدگی به فقر و گرسنگی در کشورهای در حال توسعه ظهور کرده است و تعداد برنامه‌های حمایت اجتماعی افزایش چشمگیری یافته است. در واقع، حمایت اجتماعی شامل: بیمه اجتماعی، طرح‌های مشارکتی؛ مداخلات بازار کار مانند آموزش شغلی؛ و برنامه‌های کمک اجتماعی (یا شبکه‌های امنیت اجتماعی)، کارهای عمومی کارآمد و کمک‌های بشردوستانه است. در بیشتر کشورهای در حال توسعه، پوشش بیمه‌های اجتماعی و مداخلات بازار کار محدود به بخش کوچکی از افرادی است که در بخش رسمی کار می‌کنند. در مقابل، کمک‌های اجتماعی اغلب به خانواده‌های فقیر اهدا می‌شود (Fiszbein et al, 2014). اهداف مهم برنامه‌های حمایت اجتماعی در کشورهای در حال توسعه عبارتند از: "پرداختن به علل فقر و نه فقط نشانه‌های آن" می‌باشد (Barrientos, 2010). تأثیرات برنامه‌های حمایت اجتماعی در بلندمدت مثبت است (Manley, 2013).

۲- پیشینه‌ی تحقیق

نتایج هیدروبو و همکاران (۲۰۱۸) نشان داد برنامه‌های حمایت اجتماعی از نظر کمیت و کیفیت مواد غذایی مصرف‌شده توسط ذینفعان بهبود می‌یابد. برنامه حمایت اجتماعی به‌طور متوسط ارزش مصرف مواد غذایی / هزینه را ۱۳ درصد و کالری دریافتی را ۸ درصد افزایش می‌دهد. همچنین دریافت که برنامه‌های حمایت اجتماعی منجر به افزایش دارایی‌ها می‌شود (Hidrobo et al, 2018). نتایج لی و همکاران (۲۰۱۸) نشان داد که خانوارهای جوان‌تر بیشترین میزان ارتباطات را در بیرون از جامعه داشتند. درآمد خانوار نیز با ارتباطات بیشتر در بیرون از جامعه ارتباط داشت. ارتباطات اجتماعی بیشترین اهمیت را در امنیت غذایی مراکز روستایی و شهری داشته است

(Ilea et al, 2018). اسلام و همکاران (۲۰۱۸) پژوهشی باهدف تأثیر حمایت NGO در زمینه‌ی افزایش امنیت غذایی در بنگلادش انجام دادند، نتایج نشان داد شاخص امنیت غذایی برای خانوارهای کشاورز که دارای حمایت NGO بودند بیشتر از خانوارهایی غیرکشاورز بود (Islam et al, 2018). علاوه براین، گوستافسون (۲۰۱۳) به مطالعه افزایش قیمت و هزینه مواد غذایی بعد از بحران ۲۰۰۸ - ۲۰۰۷ و امنیت غذایی در سطح خانوار کشور هند پرداخته است. نتایج بیان می‌دارد که این تأثیر منفی بوده و تعداد افراد دچار ناامنی غذایی در حال افزایش است (Gustafson, 2013). همچنین، اسکر (۲۰۱۲) به مطالعه تأثیر رشد کشاورزی بر بهبود تغذیه و امنیت غذایی پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که رشد کشاورزی و غیرکشاورزی در بهبود تغذیه نقش مثبت ایفا می‌کنند. درواقع، رشد، دسترسی خانوار به مواد غذایی را بهبود و گرسنگی را کاهش می‌دهد و کمبود ریزمغذی‌ها و ناامنی غذایی را جبران می‌کند (Esiker, 2012).

کلاهدوز و نجفی (۱۳۹۱) در سامانه ملی پایش امنیت غذا و تغذیه در ایران (پژوهش سمپات) به تدوین اولین نقشه آسیب‌پذیری و ناامنی غذایی کشور به تفکیک استان‌ها در سال ۱۳۹۰ پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که نمایه امنیت غذا و تغذیه استان سیستان و بلوچستان پایین‌ترین وضعیت و استان اصفهان بهترین وضعیت را دارا می‌باشد. به‌طورکلی استان‌های شمالی و مرکز کشور وضعیت بهتری نسبت به استان‌های جنوبی و جنوب غربی کشور دارند.

جدول ۲. شاخص‌های عوامل مؤثر بر امنیت غذایی

منبع	بُعد
Babatunde and Qaim,) (Fizsbein, Kanbur, and Yemtsov, 2014) Sampson) (Martin et al, 2004) (Winne, 2008) (Seguya, 2009) (2010 (et al, 1997)؛ (علی مرادی و همکاران، ۲۰۱۴)؛ (هزارجریبی و همکاران، ۱۳۹۱)؛ (کوهی، ۱۳۹۳)؛	سرمایه اجتماعی
فائو (۲۰۱۲)؛ (Babatunde and Qaim, 2010)؛ (Burchi, 2006)؛ (نادری مهدبی و جلیلیان، ۱۳۹۵)؛ (سعدی و همکاران (۱۳۹۳)؛ (پور جعفری و همکاران (۱۳۹۲)؛ (نوابخش و مثنی، ۱۳۹۰)؛	دانش تغذیه ایی

۳- روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر ماهیت کمی، به لحاظ هدف در زمره‌ی پژوهش‌های کاربردی، و نحوه‌ی گردآوری داده‌ها به‌صورت پیمایشی، باهدف بررسی وضعیت ناامنی غذایی خانوار روستایی و عوامل مؤثر بر آن (دانش تغذیه ایی و سرمایه اجتماعی) انجام گرفته است. روستای کوت سید صالح در دهستان کوت عبدالله واقع در شهرستان کارون (استان خوزستان) می‌باشد، و شامل جمعیت ۳۲۵۴ نفر است (سرشماری نفوس و مسکن، ۱۳۹۵). جامعه‌ی آماری این پژوهش، تمام خانوارهای روستای کوت سید صالح (۸۷۳ خانوار) می‌باشد، و با توجه به جمعیت، نمونه‌گیری تصادفی ساده انجام گرفت. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران به تعداد ۷۵ نمونه محاسبه و نمونه‌گیری به شیوه تصادفی ساده انجام شد. ابزار تحقیق برای گردآوری اطلاعات یک پرسشنامه محقق ساخت شامل ۳ بخش بوده است. بخش اول آن به مشخصات دموگرافیکی افراد مورد پرسش (سن، تحصیلات، وضعیت تأهل،...) اختصاص یافت. قسمت دوم آن نیز به سؤالات مربوط به سنجش امنیت غذایی (۹ گویه)، دانش غذایی (۶ گویه) بوده است و درنهایت سرمایه اجتماعی در قالب ۳ بُعد مشارکت (۷ گویه)، حمایت (۶ گویه) و نیز اعتماد (۶ گویه) مورد سنجش قرار گرفت. روایی ابزار تحقیق توسط کمیته تحقیق و پایایی آن با محاسبه ضریب

آلفای کرومباخ برای هر کدام از ابعاد ذکر شده مورد تأیید قرار گرفت (جدول شماره ۳). تحلیل داده‌های تحقیق در محیط نرم افزار IBMSPSS²¹ و برای آزمون‌های فرض تحقیق از آزمون‌های همبستگی، رگرسیون چندگانه استفاده شده است.

جدول شماره ۳. مقدار ضریب آلفای کرومباخ سازه‌های موجود در پرسشنامه

ابعاد	تعداد گویه های	آلفای کرومباخ حاصل شده
گویه های مرتبط با امنیت غذایی	۹	۰/۸۷
گویه های مرتبط با دانش غذایی	۶	۰/۸۳
گویه های مرتبط با مشارکت	۷	۰/۸۹
گویه های مرتبط با حمایت	۶	۰/۸۰
گویه های مرتبط با اعتماد	۶	۰/۷۷

منبع: یافته‌های تحقیق

۴- یافته‌های تحقیق

۴-۱- یافته‌های مربوط به آمار توصیفی افراد پاسخگو

بخش ابتدایی پرسشنامه به ویژگی‌های دموگرافیکی افراد مورد مطالعه مرتبط بوده است و سؤالاتی از قبلی وضعیت تأهل و سطح سواد افراد مورد پرسش قرار گرفت. نتایج آمار توصیفی نشان می‌دهد که وضعیت تأهل نیز اکثریت افراد مورد مطالعه (۸۳٪) متأهل بوده‌اند. همچنین، نتایج نشان داد که از نظر سطح سواد نیز ۴۹ درصد دارای سواد ابتدایی و بی‌سواد، ۳۵ درصد دارای تحصیلات راهنمایی و متوسطه بوده‌اند و تعداد اندکی (۱۶ درصد) دارای تحصیلات دانشگاهی بوده‌اند.

۴-۲- بررسی وضعیت امنیت غذایی بر اساس مقیاس HFIAS

در قالب یک جدول در قسمت دوم پرسشنامه برای تعیین میزان امنیت غذایی، ۹ گویه گنجانده شده بود و از افراد مورد مطالعه خواسته شده که پاسخ هر گویه را بر اساس گزینه‌های پاسخ، جواب دهند. نتایج این توصیف در جدول شماره ۴ قابل مشاهده می‌باشد. مقیاس سنجش مربوطه در قالب طیف چهارگزینه‌ای است؛ به طوری که هیچ دارای کد صفر، به ندرت (یک الی دو بار در چهار هفته گذشته) کد ۱؛ گاهی اوقات (سه تا ده بار در چهار هفته گذشته) کد ۲؛ اغلب (بیش از ده بار در چهار هفته گذشته) کد ۳ می‌باشد. بنابراین، در محاسبه شاخص ناامنی غذایی، افرادی با امتیاز ۰ تا ۱ امنیت غذایی، امتیاز ۲ تا ۷ ناامنی خفیف غذایی، امتیاز ۸ تا ۱۴ ناامنی متوسط غذایی و امتیاز ۱۵ تا ۲۷ ناامنی شدید غذایی دارند. به این ترتیب، بر اساس سؤالات پرسشنامه HFIAS (۱). کم کردن وعده‌های غذایی روزانه از سوی اعضای خانوار به دلیل نبودن غذای کافی؛ ۲. گرسنه خوابیدن اعضای خانوار به دلیل نبودن غذای کافی؛ ۳. مصرف غذای کمتر از مقداری که اعضای خانوار احساس می‌کنند نیاز دارند، به دلیل نبودن غذای کافی؛ ۴. گذراندن کل روز بدون اینکه اعضای خانوار چیزی خورده باشند، به دلیل نبودن غذای کافی؛ ۵. مصرف انواع محدودی از غذاها از سوی اعضای خانوار به دلیل نبودن منابع؛ ۶. مصرف نکردن انواع غذاهایی که ترجیح داده می‌شود از سوی اعضای خانوار به دلیل نبودن منابع؛ ۷. مصرف غذایی که اعضای خانوار دوست ندارند، به دلیل نبودن امکان تهیه غذاهای دیگر؛ ۸. نبودن غذای کافی در منزل به دلیل نبودن منبعی برای تهیه آن ۹. نگرانی از مصرف ناکافی غذا از سوی اعضای خانوار) مشاهده می‌شود، ۳۳/۴۵ درصد از خانوارهای روستایی بررسی شده در امنیت کامل غذایی هستند و ۶۶/۵۴ درصد از آن‌ها در درجات مختلفی از ناامنی غذایی به سر می‌برند.

جدول ۴- شیوع ناامنی غذایی در خانوار روستایی (روستای کوت سیدصالح)

سطح	فرآوانی	درصد
امنیت غذایی	۳۴	۴۵/۳۳
ناامنی غذایی	۲۷	۳۶
ناامنی خفیف غذایی	۱۳	۱۷/۳۳
ناامنی متوسط غذایی	۱	۱/۳۳
ناامنی شدید غذایی	۷۵	۱۰۰
جمع		

منبع: یافته‌های تحقیق

۳-۴- بررسی و سنجش میزان دانش غذایی

در این قسمت از تحقیق به بررسی میزان دانش تغذیه ایی افراد مطالعه پرداخته شده است. همان‌گونه نتایج حاصله در جدول شماره ۵ نشان می‌دهد بیشترین میزان دانش در مورد "اهمیت به سلامت مواد غذایی مصرفی" می‌باشد و مواردی نظیر "آگاهی در مورد خواص مواد غذایی" و "نیز" آگاهی از بیماری‌هایی که به علت سوء مصرف مواد غذایی در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند.

جدول شماره ۵. بررسی و سنجش میزان دانش غذایی در منطقه مورد مطالعه

رتبه	حداکثر	حداقل	میانگین	گویه (دانشی)
۱	۴/۳	۲/۳	۴/۴	اهمیت به سلامت مواد غذایی مصرفی
۲	۳/۸	۱/۸	۳/۸	آگاهی در مورد خواص مواد غذایی
۳	۳/۵	۱/۵	۳/۶	آگاهی از بیماری‌هایی که به علت سوء مصرف مواد غذایی
۴	۳	۱/۴	۳	اهمیت به بایدها و نبایدهای مصرف مواد غذایی
۵	۲/۲	۰/۹	۲/۹	نقش عادات غذایی شما در نوع غذای مصرفی شما

منبع: یافته‌های تحقیق

۴-۴- بررسی ارتباط بین امنیت غذایی و متغیرهای مرتبط

در این قسمت از تحقیق ارتباط بین امنیت غذایی و متغیرهای مربوط از طریق ضریب همبستگی پیرسون مورد آزمون قرار گرفت و نتایج آن در جدول شماره (۶) قابل مشاهده می‌باشد. نتایج نشان داد که همه متغیرهای "حمایت"، "مشارکت"، "اعتماد" و "دانش غذایی" با امنیت غذایی رابطه مثبت و معناداری دارند. این نتایج نشان می‌دهد که هراندازه موارد فوق‌الذکر بیشتر باشد، امنیت غذایی نیز افزایش می‌یابد.

جدول شماره ۶. همبستگی امنیت غذایی و متغیرهای مرتبط

عنوان متغیر	تعداد (n)	میزان همبستگی (r)	سطح معنی داری (sig)
حمایت	۷۵	۰/۳۲۴**	۰/۰۰
مشارکت	۷۵	۰/۳۴۳**	۰/۰۰۱
اعتماد	۷۵	۰/۴۳۶**	۰/۰۰۴
دانش غذایی	۷۵	۰/۱۵۴*	۰/۰۲۵

منبع: یافته‌های تحقیق ** معنی داری در سطح یک درصد * معنی داری در سطح پنج درصد

پیش‌بینی امنیت غذایی از طریق متغیرهای مرتبط

جهت پیش‌بینی میزان امنیت غذایی از طریق متغیرهای مرتبط از رگرسیون خطی چندگانه به روش گام‌به‌گام (Stepwise) استفاده شد. آزمون دوربین و اتسون نیز بیانگر این بود که خطاها از یکدیگر مستقل هستند و می‌توان از آزمون رگرسیون استفاده نمود. در گام اول، حمایت وارد معادله شد. در این گام ضریب همبستگی چندگانه برابر با $R=0/371$ و ضریب تعیین برابر با $R^2=0/138$ بود؛ بنابراین در گام اول این متغیر، مؤثرترین متغیر بوده و به‌تنهایی ۱۳/۸ درصد از امنیت غذایی را تبیین کرد. در گام دوم، متغیر اعتماد وارد معادله شد. با ورود این متغیر، ضریب همبستگی چندگانه به $R=0/469$ و ضریب تعیین به $R^2=0/220$ رسید که نشان می‌دهد این متغیر توانسته است ۸/۲ درصد از امنیت غذایی را تبیین و به درصد واریانس تبیین شده متغیر قبلی اضافه کند. در گام سوم نیز متغیر مشارکت وارد معادله شد. با ورود این متغیر، ضریب همبستگی چندگانه به $R=0/507$ و ضریب تعیین به $R^2=0/257$ رسید که نشان می‌دهد این متغیر توانسته است ۳/۷ درصد از واریانس متغیر امنیت غذایی را تبیین و به درصد واریانس تبیین شده متغیرهای قبلی اضافه کند. در نهایت نیز در آخرین گام، متغیر دانش غذایی وارد معادله شد. با ورود این متغیر، ضریب همبستگی چندگانه به $R=0/531$ و ضریب تعیین به $R^2=0/282$ رسید که نشان می‌دهد این متغیر توانسته است ۲/۵ درصد از واریانس متغیر امنیت غذایی را تبیین و به درصد واریانس تبیین شده متغیرهای قبلی اضافه کند. همان‌گونه که در جدول شماره ۷ نشان می‌دهد، متغیرهایی که در تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام در چهار گام وارد مدل شدند، در مجموع ۲۸/۲ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین نمودند.

جدول شماره ۷. خلاصه مدل رگرسیون پیش‌بینی امنیت غذایی

مدل	همبستگی (R)	ضریب تعیین (R^2)	مقدار F	سطح معنی‌داری	دوربین-واتسون
۱	۰/۳۷۱	۰/۱۳۸	۱۸/۸۱۵**	۰/۰۰۰	
۲	۰/۴۶۹	۰/۲۲۰	۱۶/۵۱۶**	۰/۰۰۰	۱/۷۰
۳	۰/۵۰۷	۰/۲۵۷	۱۳/۳۵۱**	۰/۰۰۰	
۴	۰/۵۳۱	۰/۲۸۲	۱۱/۲۷۶**	۰/۰۰۰	

** معنی‌داری در سطح یک درصد

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج معنی‌داری متغیرهایی که وارد معادله شدند نیز نشان داد که هر چهار متغیر از نظر آماری تأثیر معنی‌داری بر متغیر وابسته داشتند. دو متغیر حمایت و اعتماد در سطح پنج درصد ($P < 0.05$) و دو مشارکت و دانش غذایی در سطح یک درصد ($P < 0.01$) اثر مثبت و معنی‌داری بر امنیت غذایی داشتند. مقدار مثبت ضریب (B) برای هر چهار متغیر مستقل نیز نشان‌دهنده رابطه مثبت و مستقیم این متغیرها با متغیر وابسته است؛ به‌طوری‌که با افزایش میزان هر یک از متغیرها، میزان امنیت غذایی نیز افزایش می‌یابد.

جدول شماره ۷ پیش‌بینی امنیت غذایی با توجه به متغیرهای مستقل مطالعه

سطح معنی داری	ضرایب استاندارد شده	ضرایب استاندارد نشده		مدل
		خطای معیار	(B)	
۰/۰۰۰	۸/۸۵	۱/۵۲۲	۱۴/۹۹۲	C: ضریب ثابت
۰/۰۴۸	۱/۴۳	۰/۴۳۴	۱/۰۶۷	۱ X ₁ : حمایت
۰/۰۰۳	۳/۵۴	۰/۱۴۴	۰/۷۵۳	۲ X ₂ : اعتماد
۰/۰۰۸	۲/۷۴	۰/۴۵۳	۱/۲۴۳	۳ X ₃ : مشارکت
۰/۰۴۸	۲/۰۰	۰/۰۰۵	۰/۰۱۰	۴ X ₄ : دانش غذایی

منبع: یافته‌های تحقیق

با توجه به نتایج موجود در جدول شماره ۷ معادله خطی حاصل از تحلیل رگرسیون را می‌توان به صورت معادله (۱) نشان داد:
معادله ۱:

$$Y = 14/992 + 1/067X_1 + 0/753X_2 + 1/243X_3 + 0/010X_4$$

Y = امنیت غذایی

X₁ = حمایت

X₂ = اعتماد

X₃ = مشارکت

X₄ = دانش غذایی

با توجه به معادله رگرسیون به دست آمده، می‌توان گفت که به ازای هر واحد افزایش در انحراف معیار متغیرهای مستقل، به ترتیب به میزان ۱/۰۶۷، ۰/۷۵۳، ۱/۲۴۳ و ۰/۰۱۰ واحد به امنیت غذایی افزوده می‌شود.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

امنیت غذایی، یکی از قلمروهای مهم و اصلی امنیت ملی است. این موضوع در جهت نیل به تأمین یک پیکر سالم برای یک زندگی فعال و باکیفیت می‌باشد و تمام دستاوردها، در نهایت باید منجر به آثار بلندمدت یعنی حذف فقر و گرسنگی از جامعه شود. با توجه به یافته‌های تحقیق مشاهده شد، ۴۵/۳۳ درصد از خانوارهای روستایی بررسی شده در امنیت کامل غذایی هستند و ۵۴/۶۶ درصد از آن‌ها در درجات مختلفی از ناامنی غذایی به سر می‌برند. همچنین، نتایج تأثیر مثبت امنیت غذایی بر روی دانش تغذیه ایی و سرمایه اجتماعی را نشان داد. علاوه بر این، از تحلیل رگرسیون مشاهده شد که ۴ عامل: دانش تغذیه ایی، حمایت، مشارکت و اعتماد اجتماعی در کل ۲۸/۲ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین نموده است. این مطالعه ضرورت طراحی مطالعات درازمدت و انجام اقدامات جدی برای اصلاح مصرف و شیوه زندگی را روشن تر می‌نماید. همه افراد جامعه باید نسبت به اصلاح رفتارهای تغذیه‌ای نامطلوب تشویق شده و با آموزش تغذیه عادات‌های صحیح غذایی را فراگیرند. از سوی دیگر، این مدل مفهومی می‌تواند راه گشای تحقیقات علمی و کاربردی امنیت غذایی کشور باشد و نتایج آن برای سیاست‌گذاران عرصه غذا و تغذیه قابل استفاده است. با دانستن سهم هر یک از عوامل مؤثر بر امنیت غذایی می‌توان استراتژی‌ها و برنامه‌های منطبق با اولویت‌ها را در دستور کار قرار داده تا به امنیت غذایی پایدار دست یافت. همچنین، پیشنهاد می‌گردد پژوهش‌های گسترده‌تری در راستای بررسی وضعیت امنیت غذایی خانوارهای مناطق روستایی صورت پذیرد تا شناخت بیشتری از این مناطق به دست آمده و با استفاده از نتایج این پژوهش‌ها بتوان نسبت به تدوین استراتژی‌های ملی و منطقه‌ای امنیت غذایی اقدام نمود.

منابع

- استاد رحیمی، ع؛ محبوب، س؛ توتونچی، ه؛ دستگیری، س؛ و دادگر، ل. (۱۳۸۵)، «میزان شیوع و گستردگی ناامنی غذایی از دو بعد گرسنگی عیان و گرسنگی پنهان در منطقه اسداباد تبریز». فصلنامه علمی-پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی لرستان، ۸(۱): ۷۵-۸۱.
- بخشی، م، ر؛ صمدی، م؛ و برادران نصیری، م. (۱۳۸۷)، «ترازایی جایگاه جمهوری اسلامی ایران در منطقه آسیای جنوب غربی بر اساس شاخص‌های تبیین‌گر آسیب‌پذیری و امنیت غذایی». مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۶(۶۳): ۵۰-۲۱.
- پورجعفری، س؛ مدیری، ا و انصاری، ا (۱۳۹۳)، «مروری بر عوامل کلیدی مؤثر بر امنیت غذایی، مجله فرآوری و تولید مواد غذایی، ۴(۱): ۶۹-۶۱.
- حسن قمی، م؛ میرمیران، پ؛ امیری، ز؛ اصغری، گ؛ صادقیان، س؛ سربازی، ن و عزیزی، ف (۱۳۹۱)، «ارتباط امنیت غذایی با تنوع غذایی در افراد بالای ۴۰ سال در منطقه‌ی ۱۳ تهران، مجله غدد درون‌ریز و متابولیسم ایران، ۱۴(۴): ۳۶۷-۳۶۰.
- سعدی، ح، عزیزی، م و اعظمی، م (۱۳۹۳)، «آموزش‌های ترویجی و امنیت غذایی خانوارهای کشاورز (مورد مطالعه: شهرستان قروه)، تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۴۵(۳): ۴۹۹-۴۸۳.
- سیدحمزه، ش و دماری، ب (۱۳۹۶)، مدل مفهومی امنیت غذا و تغذیه در ایران، سلامت اجتماعی، ۴(۳): ۲۳۲-۲۳۳.
- شرفخانی، ر؛ دستگیری، س.، قره‌آجاجی اصل، ر؛ و قوام زاده، س. (۱۳۹۰)، «شیوع و عوامل مؤثر بر ناامنی غذایی خانوار: یک مطالعه مقطعی (دهستان قره‌سو، شهرستان خوی-۱۳۸۸)». مجله دانشگاه علوم پزشکی ارومیه، ۲۲(۲): ۱۲۸-۱۲۳.
- طلائی، ف و رزم‌خواه، علی (۱۳۹۲)، نقش سازمان‌های بین‌المللی در تحقق حق بر غذا. فصلنامه سازمان‌های بین‌المللی، ۱(۲): ۷۲-۵۱.
- قاسمی، ح (۱۳۸۳)، امنیت غذا و تغذیه و چالش‌های آینده در کشور، همایش کشاورزی و توسعه ملی، ۱۷ و ۱۸ آذر.
- کرم سلطانی، ز؛ درستی، ا. ر؛ اشراقیان، م. ر؛ سیاسی، ف و جزایری، ا (۱۳۸۶)، چاقی و امنیت غذایی در کودکان دبستانی شهر یزد، مجله دانشکده پزشکی، ۷(۶۵): ۶۸-۷۶.
- کلاهدوز، ف و نجفی، ف (۱۳۹۰)، سامانه ملی پایش امنیت غذا و تغذیه در ایران و تدوین اولین نقشه‌ی وضعیت امنیت غذایی در کشور (پژوهش سمپات). وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، معاونت سلامت، دفتر بهبود تغذیه جامعه.
- کوهی، ک. (۱۳۹۳)، «ناامنی غذایی و سرمایه اجتماعی»، فصلنامه اخلاق زیستی، ۴(۱۱): ۱۹۲-۱۶۱.
- محمدزاده، آ؛ درستی مطلق، ا. ر و اشراقیان، م. ر (۱۳۸۹)، رابطه امنیت غذایی با عوامل اجتماعی - اقتصادی و وضعیت وزن نوجوانان. مجله علوم تغذیه و صنایع غذایی ایران، ۱(۵): ۶۲-۵۵.
- مختاری، اعظم و اسماعیلیان، احسان (۱۳۹۳)، امنیت غذایی در ایران: راهکارها و موانع، سومین همایش ملی علوم و صنایع غذایی.
- مختاری، ح. ا (۱۳۹۲)، نقش و اهمیت سواد کودکان در امنیت غذایی، مطالعه تطبیقی. همایش ملی پدافند غیرعامل در بخش کشاورزی، جزیره قشم، ایران.
- مرکز آمار ایران، (۱۳۹۱)، اطلاعات هزینه و درآمد خانوارهای روستایی و شهری ایران سال ۱۳۸۸. <http://sanameh.Sci.org.ir/Alluser/Directory/TreeComplete.aspx>
- نادری مهدی، ک.؛ و جلیلیان، س. (۱۳۹۵)، «واکاوای ناامنی غذایی و برخی عوامل مؤثر بر آن در زنان روستایی سرپرست خانوار شهرستان اسلام‌آباد غرب». مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۵(۲): ۴۵-۲۹.
- نوابخش، م؛ و مثنی، ا. (۱۳۹۰)، «بررسی جامعه‌شناختی تحولات تغذیه در جوامع معاصر»، علوم غذایی و تغذیه، ۹(۱): ۴۸-۳۳.

- هزارجریبی، ج.؛ علیزاده اقدم، ف.؛ علیزاده اقدم، م. ح. (۱۳۹۱). «بررسی میزان ناامنی غذایی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه‌ای در مورد شهروندان بالای ۱۵ سال شهر تبریز)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبائی.
- مبینی دهکردی، ع (۱۳۸۴). رویکردی نو به انتخاب بهترین گزینه راهبردی امنیت غذایی جمهوری اسلامی ایران، (۵۱): ۱۵-۳۴.
- محمدی نصرآبادی، ف؛ امیدوار، ن؛ هوشیار راد، آ؛ محرابی، ی؛ عبداللهی، م (۱۳۸۷). رابطه امنیت غذایی با وضعیت وزن اعضای بزرگسال خانوارهای ایرانی، مجله علوم تغذیه و صنایع غذایی ایران. (۹): ۴۱-۵۴.
- مرشدی، ل؛ لشگرآرا، ف؛ فرج اله حسینی، س.ج؛ امیدی نجف‌آبادی، م (۱۳۹۵). طراحی الگوی به‌کارگیری کشاورزی ارگانیک در بهبود امنیت غذایی از دیدگاه کارشناسان استان فارس (ابعاد اجتماعی و اقتصادی)، مجله پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی. (۱): ۹-۱۴.
- Adger, W. N. (2010). Social capital, collective action, and adaptation to climate change. In *Der klimawandel* (pp. 327-345). VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Anonimous. (2008). Increasing food security. Canadian International Development Agency (CIDA), Quebec, Canada.
- Babatunde, R. O., & Qaim, M. (2010). Impact of off-farm income on food security and nutrition in Nigeria. *Food policy*, 35(4), 303-311.
- Barrientos, A., & Nino-Zarazua, M. (2010). Social Assistance in Developing Countries
- Burchi F. (2006). "Identifying the Role of Education in Socio-Economic Development International Conference on Human and Economic Resources", Izmir, 193-206.
- Diaz, H. L., Drumm, R. D., Ramirez-Johnson, J., & Oidjarv, H. (2002). Social capital, economic development and food security in Peru's mountain region. *International Social Work*, 45, 481-495.
- Ecker, O. (2012). Agricultural growth is good, but is not enough to improve nutrition, International Food Policy Research Institute, Secure Nutrition Seminar, World Bank, June.
- FAO (2008). An introduction to the basic concepts of food security, online: <http://www.fao.org/docrep/013/a1936e/a1936e00.pdf>
- FAO (2012) World food programme, IFAD. The State of Food Insecurity in the World 2012. Rome.
- FAO, IFAD & WFP. (2015). "State of Food Insecurity in the World 2015(SOFI 2015). Meeting the 2015 international hunger targets: taking stock of uneven progress," [Online]. Available: <http://www.fao.org/3/a-i4671e.pdf>.
- FAO. (1996). The state of food and agriculture report, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome.
- Fiszbein, A., Kanbur, R., & Yemtsov, R. (2014). Social protection and poverty reduction: Global patterns and some targets. *World Development*, 61:167-177.
- Food and Agriculture Organization. (2014). "Household food security and community nutrition" [on line]. <http://www.fao.org/ag/agn/nutrition/household_en.stm.
- Germov, J and Williams, L (2004). *A Sociology of Food & Nutrition: The Social Appetite*, Oxford University Press.
- Gustafson, D. J. (2013). Rising food costs and global food security: key issue and relevance for India. *Indian Journal of Medical Research*, 138 (3), 398- 410.
- Hadley, C., Mulder, M. B., & Fitzherbert, E. (2007). Seasonal food insecurity and perceived social support in rural Tanzania. *Public Health Nutrition*, 10, 544-551. <http://dx.doi.org/10.1017/S1368980007246725>.



- Hadley, C., Stevenson, E. G. J., Tadesse, Y., & Belachew, T. (2012). Rapidly rising food prices and the experience of food insecurity in urban Ethiopia: Impacts on health and well-being. *Social Science & Medicine*, 75, 2412–2419. <http://dx.doi.org/10.1016/j.socscimed.2012.09.018>.
- Headey, D. and Fankhauser. (2010). Reflections on the global food crisis. International Food Policy Research Institute (IFPRI), Available at: www.ifpri.org.
- Hidrobo, M, Hoddinott, J, Kumar, N and Olivier, M (2018), Social Protection, Food Security, and Asset Formation, *World Development* 101 (2018) 88–103.
- International Fund for Agricultural Development (2012). *Water and Food Security*, Rome.
- Islam, Md. M., Jannat, A., and Ratan Dhar, A. (2018) Dataset on the Impact of GO-NGO Support on Crop Intensification and Food Security in Bangladesh, *Data in Brief* 18 (2018) 144–149.
- Kelishadi R.(2005). [Do the dietary habits of our community warrant health of children and adolescents now and in future? CASPI Study]. *Iranian J Pediatr*. 15(2):97-109.
- Koster, J. M., & Leckie, G. (2014). Food sharing networks in lowland Nicaragua: An application of the social relations model to count data. *Social Networks*, 38, 100–110. <http://dx.doi.org/10.1016/j.socnet.2014.02.002>.
- Leea, G. O., Surkanb, P. J., Zelnera, J., Paredes Olórteguic, M., Peñataro Yorib, P., Ambikapathid, R., Caulfieldb, L. E., Gilmanb R.H., Kosek, M.N. (2018), Social connectedness is associated with food security among peri-urban Peruvian Amazonian communities, *SSM - Population Health* 4 : 254–262.
- Manley, J., Gitter, S., & Slavchevska, V. (2013). How effective are cash transfers at improving nutritional status? *World development*, 48, 133-155.
- Maplecroft. (2013). "Food Security Index and interactive global map"[on line]. www.maplecroft.com/about/news/Food_Security_Pressrelease.pdf.
- Martin, K. S., Rogers, B. L., Cook, J. T., & Joseph, H. M. (2004). Social capital is associated with decreased risk of hunger. *Social science & medicine*, 58(12) :2645-2654.
- Mechlem, K. (2004), Food Security and the Right to Food in the Discourse of the United Nations. *European Law Journal*; 1(5): 632-653.
- Narula, S. (2006), The Right to Food, Holding Global Actors Accountable Under International Law. 2006. Available at: <http://chrgj.org/documents/the-rightto-food-holding-global-actors-accountable-under-international-law>
- Nix S. (2013) *Williams' basic nutrition and diet therapy*. 14th ed. St. Louis: Elsevier Mosby.
- Nolin, D. A. (2010). Food-sharing networks in Lamalera, Indonesia: Reciprocity, kinship, and distance. *Human Nature*, 21, 243–268. <http://dx.doi.org/10.1007/s12110-010-9091-3>. Food-Sharing.
- Pimental, D. (2007). *Area-wide pest management: Environmental, Economic, and Food. Issues*. Pp: 35-47.
- Sampson, R., Raudenbush, S., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277, 918–924.
- Sherman, M., Ford, J., Llanos-Cuentas, A., & Valdivia, M. J. (2016). Food system vulnerability amidst the extreme 2010–2011 flooding in the Peruvian Amazon: A case study from the Ucayali region. *Food Secur*, 8, 551-570. <http://dx.doi.org/10.1007/s12571-016-0583-9>.
- Sseguya, H. (2009) *Impact of social capital on food security in southeast Uganda*, PhD Thesis, Iowa State University, Ames, Iowa.
- Trostle, J. A., Hubbard, A., Scott, J., Cevallos, W., Bates, S. J., & Eisenberg, J. N. (2008). Raising the level of analysis of food-borne outbreaks: food-sharing networks in rural coastal Ecuador. *Epidemiology (Cambridge, Mass.)*, 19(3), 384.
- UN Resolution (General Assembly). (2015). "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development," 25 September 2015. [Online]. Available: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?sym_bol=A/RES/70/1&Lang=E.

- United Nations (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for Sustainable Development. Resolution of the United Nations General Assembly, A/RES/70/1.
- WHO (1992). Nutrition and development, a global assessment: World Health Organization; Available from: <http://www.fao.org/docrep/017/z9550e/z9550e.pdf> 2016.
- Willett W. (2013). Nutritional epidemiology. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press.
- Winne, M. (2008). Closing the food gap: Resetting the table in the land of plenty. Beacon Press.
- FAO, I, IFAD, W., & UNICEF. (2017). The State of Food Security and Nutrition in the World 2017. Building resilience for peace and food security. Rome: FAO. Accessed, 10(07), 2017.

